

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

ONA TILI DARSLARIDA ORFOGRAFIK MASHQLAR O‘TKAZISH

To‘rayeva Gulzoda Eshquvvat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi 1-kurs magistranti

gulzodaturayeva2000@gmail.com

Ilmiy rahbar: Bazarov Sobirjon Bektashovich

Annotatsiya. Ushbu maqolada ona tili darslarida orfografik mashqlar o‘tkazish metodikasi sun’iy intellekt texnologiyalari bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Orfografik savodxonlik o‘quvchilarning yozma nutq madaniyatini shakllantirish, fikrni aniq va me’yoriy ifodalash, imlo qoidalarini amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. An’anaviy diktant, ko‘chirib yozish, izohli yozuv, nuqtalar o‘rniga harf qo‘yish kabi mashqlar zamonaviy raqamli vositalar va sun’iy intellekt yordamida yanada samarali tashkil etilishi mumkin. Sun’iy intellekt o‘quvchilarning xatolarini tahlil qilish, individual mashqlar yaratish, tezkor qayta aloqa berish va o‘qituvchiga diagnostik ma’lumot taqdim etish imkonini beradi. Maqolada AI vositalaridan foydalanishning afzalliklari bilan birga, tayyor javobga qaramlik, avtomatik tuzatishga haddan tashqari ishonish va o‘quvchining mustaqil imlo ko‘nikmasi susayishi kabi xavflar ham yoritiladi.

Kalit so‘zlar: ona tili, orfografiya, imlo, orfografik mashqlar, sun’iy intellekt, yozma nutq, savodxonlik, diktant, individual ta’lim, raqamli texnologiya.

CONDUCTING ORTHOGRAPHIC EXERCISES IN NATIVE LANGUAGE LESSONS

To‘rayeva Gulzoda Eshquvvat qizi

Termiz University of Economics and Service

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Master’s student of Theory and Methodology of Education and Upbringing, 1st year
gulzodaturayeva2000@gmail.com

Scientific supervisor: Bazarov Sobirjon Bektashovich

Abstract. This article analyzes the methodology of conducting orthographic exercises in native language lessons in connection with artificial intelligence technologies. Orthographic literacy plays an important role in forming pupils’ written speech culture, expressing ideas clearly and normatively, and developing skills for the practical application of spelling rules. Traditional exercises such as dictation, copying, explanatory writing, and filling in missing letters can be organized more effectively with the help of modern digital tools and artificial intelligence. Artificial intelligence provides opportunities to analyze pupils’ mistakes, create individualized exercises, give rapid feedback, and present diagnostic information to the teacher. The article also highlights not only the advantages of using AI tools, but also possible risks such as dependence on ready-made answers, excessive trust in automatic correction, and weakening of pupils’ independent spelling skills.

Keywords: native language, orthography, spelling, orthographic exercises, artificial intelligence, written speech, literacy, dictation, individualized learning, digital technology.

ПРОВЕДЕНИЕ ОРФОГРАФИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА

Тураева Гулзода Эшқувват кизи

Термезский университет экономики и сервиса
магистрант 1-го курса специальности
«Теория и методика образования и воспитания»

gulzodaturayeva2000@gmail.com

Научный руководитель: Базаров Собиржон Бекташович

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Аннотация. В данной статье анализируется методика проведения орфографических упражнений на уроках родного языка во взаимосвязи с технологиями искусственного интеллекта. Орфографическая грамотность играет важную роль в формировании культуры письменной речи учащихся, ясном и нормативном выражении мыслей, а также развитии навыков практического применения правил правописания. Традиционные упражнения, такие как диктант, списывание, объяснительное письмо, вставка пропущенных букв, могут быть организованы более эффективно с использованием современных цифровых средств и искусственного интеллекта. Искусственный интеллект предоставляет возможности для анализа ошибок учащихся, создания индивидуальных упражнений, быстрой обратной связи и предоставления учителю диагностической информации. В статье наряду с преимуществами использования средств искусственного интеллекта освещаются также возможные риски: зависимость от готовых ответов, чрезмерное доверие к автоматическому исправлению и ослабление самостоятельных орфографических навыков учащихся.

Ключевые слова: родной язык, орфография, правописание, орфографические упражнения, искусственный интеллект, письменная речь, грамотность, диктант, индивидуальное обучение, цифровая технология.

Kirish

Ona tili ta’limida orfografik savodxonlikni shakllantirish asosiy vazifalardan biridir. O’quvchi og’zaki nutqda fikrini erkin ayta olsa-yu, yozma nutqda imlo xatolariga ko’p yo’l qo’ysa, uning fikri to’liq va madaniy shaklda ifodalanmaydi. Shuning uchun orfografik mashqlar ona tili darslarining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Imlo qoidalarini o’rgatish faqat nazariy qoidani yodlatish bilan cheklanmasligi kerak; o’quvchi bu qoidalarni yozma nutqda to’g’ri qo’llashga o’rganishi zarur.

Orfografik mashqlar o’quvchining ko’rish xotirasi, eshitish idroki, fonetik tahlil qilish qobiliyati, morfologik anglash, so’z tarkibini farqlash va yozma ifoda madaniyatini rivojlantiradi. Masalan,

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

jarangli va jarangsiz undoshlar imlosi, qo‘sh undoshlar, tutuq belgisi, bo‘g‘in ko‘chirish, qo‘shimchalar imlosi, bosh harflar, qo‘shma so‘zlar va ajratib yoziladigan birliklar o‘quvchi uchun muntazam mashq orqali mustahkamlanadi.

Bugungi ta’lim jarayonida sun’iy intellekt vositalari orfografik mashqlarni tashkil etishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. AI yordamida o‘quvchi xatolarini tez aniqlash, xatolar turini guruhlash, har bir o‘quvchiga mos mashqlar berish, diktant matnlarini yosh darajasiga mos yaratish va o‘quvchining rivojlanish dinamikasini kuzatish mumkin. Ammo bu texnologiya o‘qituvchini almashtirmaydi. Aksincha, AI orfografik mashqlarni samarali tashkil etishga yordam beruvchi metodik vosita bo‘lishi kerak.

Metodologiya

Maqola nazariy-tahliliy va metodik yondashuv asosida yozildi. Tadqiqotda ona tili darslarida orfografik mashqlarni tashkil etishning an’anaviy va zamonaviy usullari, sun’iy intellekt vositalarining ta’lim jarayonidagi imkoniyatlari hamda imlo savodxonligini shakllantirishga ta’sir etuvchi pedagogik omillar tahlil qilindi.

Tahlilda quyidagi savollar asos qilib olindi: orfografik mashqlar o‘quvchilarda qanday ko‘nikmalarni shakllantiradi? An’anaviy mashqlarni qanday qilib zamonaviylashtirish mumkin? Sun’iy intellekt imlo xatolarini tahlil qilishda qanday yordam beradi? AI vositalaridan foydalanishda qanday metodik chegaralar bo‘lishi kerak?

Maqolada orfografik mashqlar quyidagi turlarga ajratildi: ko‘chirib yozish, diktant, izohli diktant, tanlab yozish, nuqtalar o‘rniga kerakli harfni qo‘yish, xatoni topish va tuzatish, so‘z tarkibini tahlil qilish, qoida asosida misollar tuzish, ijodiy yozma mashqlar va elektron testlar. Sun’iy intellekt esa ushbu mashqlarni individuallashtirish, avtomatik tahlil qilish va o‘qituvchiga tavsiya berish vositasi sifatida ko‘rib chiqildi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL Natijalar

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, ona tili darslarida orfografik mashqlar samarali bo‘lishi uchun ular tizimli, bosqichma-bosqich va maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etilishi kerak.

Birinchidan, orfografik mashqlar qoida bilan amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta‘minlashi lozim. O‘quvchi imlo qoidasini faqat yodlamasligi, uni yozuv jarayonida tanib, qo‘llay olishi kerak. Masalan, qo‘shimchalar imlosini o‘rgatishda avval qoida tushuntiriladi, keyin misollar tahlil qilinadi, so‘ng o‘quvchi mustaqil ravishda so‘zlarga qo‘shimcha qo‘shib yozadi. AI yordamida esa shu mavzuga mos turli darajadagi mashqlar yaratish mumkin.

Ikkinchidan, xatolar ustida ishlash orfografik savodxonlikni oshirishda muhim o‘rin tutadi. O‘quvchi xatosini faqat qizil chiziq sifatida ko‘rmasligi kerak; u xatoning sababini tushunishi zarur. Masalan, o‘quvchi “kitobim” o‘rniga “kitobm” deb yozsa, bu qo‘shimcha qo‘shishdagi talaffuz va yozuv farqini anglamaganini ko‘rsatadi. AI bunday xatolarni guruhlab, o‘qituvchiga qaysi mavzu bo‘yicha ko‘proq mashq kerakligini ko‘rsatishi mumkin.

Uchinchidan, individual yondashuv muhim. Sinfidagi barcha o‘quvchilar bir xil xato qilmaydi. Ba‘zi o‘quvchilar bosh harflar imlosida, boshqalari qo‘shimchalar yozilishida, yana boshqalari bo‘g‘in ko‘chirishda qiynaladi. Sun‘iy intellekt yordamida har bir o‘quvchining xato turi aniqlanib, unga mos mashqlar berilishi mumkin. Bu an‘anaviy darsda ko‘p vaqt talab qiladigan jarayonni yengillashtiradi.

To‘rtinchidan, orfografik mashqlar ijodiy yozma nutq bilan bog‘lanishi kerak. Faqat alohida so‘z yoki gaplarni yozdirish yetarli emas. O‘quvchi imlo qoidalarini kichik matn, hikoya, tavsif, maktub yoki bayon yozishda qo‘llashi lozim. Masalan, “Bahor fasli” mavzusida kichik matn yozdirilib, undagi qo‘shimchalar, bosh harflar va tinish belgilariga e‘tibor qaratish mumkin. AI bunday matnlarni tekshirishda yordam beradi, lekin yakuniy tahlil o‘qituvchi tomonidan amalga oshirilishi kerak.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Beshinchidan, tezkor qayta aloqa samaradorlikni oshiradi. O‘quvchi xatosini darsdan bir necha kun keyin emas, imkon qadar tez bilsa, uni tuzatish osonroq bo‘ladi. Sun‘iy intellekt asosidagi elektron mashqlar o‘quvchiga darhol xato haqida ma‘lumot beradi. Ammo bu qayta aloqa faqat “to‘g‘ri” yoki “noto‘g‘ri” shaklida bo‘lmasligi kerak. U xatoning sababini izohlashi, qoida bilan bog‘lashi va qayta mashq qilish imkonini berishi lozim.

Muhokama

Ona tili darslarida orfografik mashqlarni sun‘iy intellekt bilan bog‘lab tashkil etish katta imkoniyat beradi. Lekin bu imkoniyat noto‘g‘ri qo‘llansa, muammo ham keltirib chiqaradi. Eng katta xavf — avtomatik tuzatishga haddan tashqari tayanishdir. Agar o‘quvchi har bir matnni AI yoki imlo tekshiruvchi dastur orqali tuzatishga odatlansa, o‘zi mustaqil yozishda ehtiyotsiz bo‘lib qoladi. Bu savodxonlikni rivojlantirmaydi, aksincha, texnologiyaga qaramlikni oshiradi.

Shu sababli AI vositalaridan foydalanishda metodik chegaralar belgilanishi kerak. Masalan, o‘quvchi avval matnni mustaqil yozadi, keyin o‘zi tekshiradi, undan so‘ng AI yordamida xatolarni aniqlaydi, oxirida o‘qituvchi bilan xatolar tahlil qilinadi. Bu ketma-ketlikda AI yordamchi vosita bo‘lib qoladi, o‘quvchining o‘rniga fikrlamaydi.

Orfografik mashqlar samaradorligi o‘qituvchining metodik yondashuviga bog‘liq. Agar mashqlar faqat mexanik ko‘chirib yozishdan iborat bo‘lsa, o‘quvchi tez zerikadi. Mashqlar turli shaklda bo‘lishi kerak: izohli diktant, rasm asosida yozish, xatoni topish, juftlikda tekshirish, elektron test, qoida asosida misol yaratish, kichik matn yozish, so‘z o‘yini va ijodiy topshiriqlar. AI bu mashqlarni rang-barang qilishda yordam beradi.

Baholashda ham ehtiyotkorlik zarur. Orfografik savodxonlikni baholashda faqat xatolar soni emas, ularning turi, takrorlanishi, tuzatish sifati va o‘quvchining qoidani tushunishi hisobga olinishi kerak. Masalan, bir o‘quvchi beshta turli xato qilishi mumkin, boshqa o‘quvchi esa bitta mavzu bo‘yicha besh

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

marta xato qilishi mumkin. Bu ikki holatga bir xil yondashish noto‘g‘ri. AI xatolarni tahlil qilishda yordam beradi, lekin pedagogik xulosa o‘qituvchiga tegishli bo‘lishi kerak.

Xulosa

Ona tili darslarida orfografik mashqlar o‘tkazish o‘quvchilarning yozma nutq madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Orfografik savodxonlik qoidani yodlash bilan emas, muntazam, maqsadli va amaliy mashqlar orqali rivojlanadi. Ko‘chirib yozish, diktant, izohli yozuv, xatoni topish, matn yaratish va qoida asosida mashq qilish kabi usullar o‘quvchining imlo ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

Sun‘iy intellekt bu jarayonda xatolarni aniqlash, individual mashqlar yaratish, tezkor qayta aloqa berish va o‘qituvchiga diagnostik ma‘lumot taqdim etish orqali samaradorlikni oshiradi. Biroq AI o‘quvchining mustaqil yozish va fikrlash faoliyatini almashtirmasligi kerak. Eng to‘g‘ri yondashuv — avval mustaqil yozish, keyin o‘z-o‘zini tekshirish, so‘ng AI yordamida tahlil qilish va yakunda o‘qituvchi bilan xatolar ustida ishlashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020.
2. Umumiy o‘rta ta’limning ona tili fani bo‘yicha davlat ta’lim standarti. Toshkent.
3. G‘ulomov A., Qodirov M. Ona tili o‘qitish metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi.
4. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X. Ona tili o‘qitish metodikasi. Toshkent.